

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3074/2021. (III. 4.) AB HATÁROZATA

bírói döntés megsemmisítéséről

Az Alkotmánybíróság tanácsa alkotmányjogi panasz tárgyában meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

1. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a Fővárosi Törvényszék Büntetés-végrehajtási Csoportja 3.Bv.6175/2018/8. számú végzése, továbbá a Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság 31.Bpkf.10.895/2019/2. számú végzése alaptörvény-ellenes, ezért azokat megsemmisíti.

2. Az Alkotmánybíróság a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény 436. § (10) bekezdés *b)* pontjának „kivéve, ha a fogvatartott az EJEB-hez címzett kérelmét 2015. június 10. napját követően nyújtotta be és a kérelem benyújtásakor a jogsértés megszűnésétől számítottan több mint hat hónap telt el” mondatrésze alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt elutasítja.

I n d o k o l á s

I.

- [1] 1. Az indítványozó jogi képviselője (dr. Kavocska Edit ügyvéd) útján az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 26. § (1) bekezdés és az Abtv. 27. § (1) bekezdés alapján alkotmányjogi panaszt nyújtott be az első fokon eljáró bíróság útján az Alkotmánybírósághoz.
- [2] Az indítványozó mint elítélt az Emberi Jogok Európai Bíróságához (továbbiakban: EJEB) fordult az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény 3. cikkét sértő fogvatartási körülmények miatt. Az EJEB a kérelmet 2016. március 14-én 13760/16. szám alatt nyilvántartásba vette, de érdemben nem vizsgálta.
- [3] 2017. január 1-jén hatályba lépett a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. tv.) és ehhez kapcsolódóan más törvények módosításáról szóló 2016. évi CX. törvény (a továbbiakban: Módtv.). A Módtv. 42. §-a iktatta be a Bv. tv. 436. § (10) bekezdés *b)* pontját, amely szerint a kártalanítási igény benyújtására jogosult „*b)* aki az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatt az EJEB-hez nyújtott be kérelmet, ha a kérelmet az EJEB a módosítás hatálybalépésének napjáig nyilvántartásba vette, kivéve, ha a fogvatartott az EJEB-hez címzett kérelmét 2015. június 10. napját követően nyújtotta be és a kérelem benyújtásakor a jogsértés megszűnésétől számítottan több mint hat hónap telt el”.
- [4] Az indítványozó 2017. május 8-án, 2018. október 9-én és 2019. július 1-jén az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatt kártalanítási kérelmeket nyújtott be, amelyeket a Fővárosi Törvényszék Büntetés-végrehajtási Csoportja 2019. augusztus 26-án kelt 3.Bv.6175/2018/8. számú végzésével elbírált.
- [5] Az indítványozó 1998. április 15. és 2009. augusztus 5. napja közötti fogvatartása tekintetében az elsőfokú bíróság megállapította illetékessége hiányát és az ügyet áttette a Budapest Környéki Törvényszék Büntetés-végrehajtási Csoportjához. Az indítványozó 2009. december 31. és 2015. május 3. napja közötti fogvatartása vonatkozásában az elsőfokú bíróság a kártalanítási kérelmet érdemi vizsgálat nélkül elutasította. A 2015. május 4. és 2019. május 12. napja közötti fogvatartás tekintetében az elsőfokú bíróság az indítványozó részére 955 300 Ft kártalanítást állapított meg.

- [6] A Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság 2019. október 24-én véglegessé vált 31.Bpkf.10.895/2019/2. számú végzésével az elsőfokú bírósági határozatot helybenhagyta.
- [7] 2. Az indítványozó 2020. január 10-én az elsőfokú bíróságnál az Abtv. 26. § (1) bekezdés alapján alkotmányjogi panaszt terjesztett elő a Bv. tv. 436. § (10) b ekezdés *b)* pont kivételt megfogalmazó mondatrésze ellen, valamint az Abtv. 27. § (1) bekezdése alapján a Fővárosi Törvényszék Büntetés-végrehajtási Csoportja 3.Bv.6175/2018/8. számú végzése, továbbá a Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság 31.Bpkf.10.895/2019/2. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapítása és megsemmisítése céljából.
- [8] Az indítványozó az Abtv. 26. § (1) bekezdése alapján azt kifogásolta, hogy a Bv. tv. támadott rendelkezése sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében foglalt jogbiztonság követelményéből eredő visszaható hatályú jogalkotás tilalmát. Az indítványozó indokolása szerint a Bv. tv. 436. § (10) bekezdés *b)* pontja az EJEB-hez benyújtott kérelmek tekintetében – a 6 hónapos jogvesztő határidő megállapításával – visszamenőleges hatályú rendelkezést tartalmaz.
- [9] Az indítványozó az Abtv. 27. § (1) bekezdése szerinti panaszában kifejtette, hogy az elsőfokú bíróság szerint fogvatartása során 2015. május 4-től kezdve 128 napon keresztül nem valósultak meg az alapjogokat sértő elhelyezési körülmények. Ennek következtében – a 30 napnál hosszabb időtartam folytán – a jogsértés nem tekinthető folyamatosnak. A bíróság álláspontja szerint a hat hónapos benyújtási határidőt a sérelmes elhelyezési körülmények megszűnésétől, vagyis 2015. május 4-től kell számítani. Mivel a törvényben előírt 6 hónapos határidő az indítványozó EJEB-hez benyújtott kérelmének a bejelentéséig – 2016. március 14-ig – már eltelt, így a bíróság a 2009. december 31. és 2015. május 3. napja közötti időszakra vonatkozó kártalanítási igényt érdemi vizsgálat nélkül elutasította. Az indítványozó álláspontja szerint a Bv. tv. 436. § (1) bekezdés *b)* pontjában rögzített hat hónapos benyújtási határidőt a jogszabály hatályba lépése előtti időszakban nem a sérelmes elhelyezési körülmények megszűnésétől, hanem a jogszabály hatályba lépésének napjától, vagyis 2017. január 1-től kell alkalmazni.
- [10] Az indítványozó álláspontja szerint a támadott jogszabályi rendelkezés és a bírósági határozatok sértik továbbá az Alaptörvény IV. cikk (4) bekezdésében foglalt alaptalan vagy törvénytörő szabadságkorlátozás miatt bekövetkezett kárának megtérítéséhez való jogát, a XV. cikk (1) és (2) bekezdésében foglalt jogegyenlőséget és a hátrányos megkülönböztetés tilalmát, valamint a XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljáráshoz való jogát.

II.

- [11] 1. Az Alaptörvénynek az indítvánnyal érintett rendelkezései:

„B) cikk (1) Magyarország független, demokratikus jogállam.”

„IV. cikk (4) Akinek szabadságát alaptalanul vagy törvénytörően korlátozták, kárának megtérítésére jogosult.”

„XV. cikk (1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.

(2) Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.”

„XXVIII. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”

- [12] 2. A Bv. tv. érintett rendelkezései:

„436. § (10) E törvénynek a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény és ehhez kapcsolódóan más törvények módosításáról szóló 2016. évi CX. törvény 22. §-ával megállapított 10/A. § szerinti kártalanítási igény benyújtására az az elítélt és egyéb jogcímen fogvatartott is jogosult,

a) akinek az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülményekből eredő sérelme a módosítás hatálybalépése előtt egy éven belül szűnt meg,

b) aki az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatt az EJEB-hez nyújtott be kérelmet, ha a kérelmet az EJEB a módosítás hatálybalépésének napjáig nyilvántartásba vette, kivéve, ha a fogvatartott az EJEB-hez címzett kérelmét 2015. június 10. napját követően nyújtotta be és a kérelem benyújtásakor a jogsértés megszűnésétől számítottan több mint hat hónap telt el.

(11) A (10) bekezdés esetén a 10/A. § (4) bekezdésben meghatározott jogvesztő határidő e rendelkezés hatálybalépésének napjával kezdődik. A (10) bekezdés alapján benyújtott kérelmek elbírálása során a 10/A. § (6) bekezdése nem alkalmazható, továbbá a büntetés-végrehajtási bíró eljárására az 50. § (1) bekezdés d) pontjában megállapított határidő harminc nappal meghosszabbodik.”

III.

- [13] 1. Az Alkotmánybíróság elsőként azt vizsgálta, hogy az indítvány megfelel-e az alkotmányjogi panaszok befogadhatóságára vonatkozó kritériumoknak.
- [14] Az Abtv. 30. § (1) bekezdése értelmében az Abtv. 26. § (1) bekezdés és az Abtv. 27. § (1) bekezdés szerinti alkotmányjogi panaszt a sérelmezett döntés kézbesítésétől számított hatvan napon belül lehet benyújtani az ügyben első fokon eljáró bírósághoz címezve. Az indítványozó jogi képviselője a másodfokú bíróság támadott végzését 2019. november 12-én vette át és a panaszt 2020. január 10-én – határidőben – nyújtotta be az elsőfokú bírósághoz.
- [15] Az indítványozónak az Abtv. 26. § (1) bekezdésén és az Abtv. 27. § (1) bekezdésén alapuló panasz részben eleget tesz az Abtv. 52. § (1), illetve (1b) bekezdésében foglalt, a határozott kérelemre vonatkozó követelményeknek. Az indítvány tartalmazza az Alkotmánybíróság hatáskörét megalapozó törvényi rendelkezéseket [Abtv. 26. § (1) bekezdés és Abtv. 27. § (1) bekezdés], a támadott jogszabályi rendelkezést [Bv. tv. 436. § (10) bekezdés b) pont kivételt tartalmazó rendelkezése], és a támadott bírósági döntést [Fővárosi Törvényszék Büntetés-végrehajtási Csoportja 3.Bv.6175/2018/8. számú, valamint a Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság 31.Bpkf.10.895/2019/2. számú végzése], az Alaptörvény sérülni vélt rendelkezéseit [B cikk (1) bekezdés, IV. cikk (4) bekezdés, XV. cikk (1) és (2) bekezdés, XXVIII. cikk (1) bekezdés], valamint a B cikk (1) bekezdése tekintetében indokolást arra nézve, hogy a sérelmezett jogszabályi rendelkezés és a támadott bírói döntések miért ellentétesek az Alaptörvény megjelölt rendelkezéseivel. Az indítvány kifejezett kérelmet tartalmaz továbbá abban a tekintetben, hogy az Alkotmánybíróság állapítsa meg a támadott bírósági döntések, illetve a bírósági határozatok alaptörvény-ellenességét és semmisítse meg azokat. Az Alkotmánybíróság szerint az indítványozó, mint az alkotmányjogi panasz alapul szolgáló büntetés-végrehajtási eljárás kérelmezője, értelemszerűen jogosultnak és érintettnek minősül, és a rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőségeket kimerítette.
- [16] Sem az Abtv. 26. § (1) bekezdésére, sem pedig az Abtv. 27. § (1) bekezdésére alapozott alkotmányjogi panasz nem tartalmaz alkotmányjogi szempontból értékelhető indokolást az Alaptörvény IV. cikk (4) bekezdés, XV. cikk (1)–(2) bekezdés, valamint az Abtv. 26. § (1) bekezdésén alapuló panasz az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés tekintetében. Ezért ezen panaszok érdemi vizsgálatának nem volt helye.
- [17] Az indítványozó az előzők mellett az Alaptörvény B cikk (1) bekezdésére is alapította a panaszát. Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény hatályba lépését követően is fenntartotta gyakorlatát, amely szerint „a jogbiztonság önmagában nem Alaptörvényben biztosított jog, így a B cikk (1) bekezdésének sérelmére alkotmányjogi panaszt csak kivételes esetben – a visszaható hatályú jogalkotás és jogalkalmazás, valamint a felkészülési idő hiánya esetén – lehet alapítani” [pl. 3221/2019. (X. 11.) AB határozat, Indokolás [11]; 3051/2016. (III. 22.) AB határozat, Indokolás [14]; 3167/2016. (VII. 22.) AB végzés, Indokolás [13]]. Jelen esetben az indítványozó a visszaható hatályú jogalkotás és a visszaható hatályú jogalkalmazás sérelmére hivatkozott mind az Abtv. 26. § (1) bekezdésére, sem pedig az Abtv. 27. § (1) bekezdésére alapozott kérelmeiben. Az Alkotmánybíróság ezért a B cikk (1) bekezdés vonatkozásában ezeket vizsgálta.
- [18] 2. Az indítványozó álláspontja szerint a Bv. tv. 436. § (10) bekezdés b) pontja kivételt tartalmazó mondatrésze azért sérti az Alaptörvény B cikk (1) bekezdésében foglalt jogállamiság elvét, mert az EJEB-hez címzett kérelem benyújtási idejét a jogsértés megszűnésétől számított hat hónapban rögzíti, és aki 2015. június 10-ét követően ezt a határidőt elmulasztotta, az nem részesülhet a Bv. tv. alapján kártalanításban. Tekintettel arra, hogy a támadott rendelkezés 2017. január 1-jén lépett hatályba, így a 2016. március 14-én az EJEB által nyilvántartásba vett kérelmének benyújtása idején ez a szabály nem volt ismert, vagyis a rendelkezés visszamenőleg állapít meg kötelezettséget.

- [19] Az Alkotmánybíróság a 3295/2018. (X. 1.) AB határozatában (a továbbiakban: Abh.) már foglalkozott ezzel az alkotmányjogi jelentőségű kérdéssel, vagyis a Bv. tv. 436. § (11) bekezdésében foglalt hatályba léptető rendelkezés és a Bv. tv. 10/A. § (4) bekezdésének első két mondatában foglalt határidő viszonyával. Az Alkotmánybíróság ezért az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése vonatkozásában elsőként azt vizsgálta, hogy a *res iudicata* (ítélt dolog) kérdése az Abtv. 26. § (1) bekezdésen alapuló indítvány tekintetében felmerülhet-e.
- [20] Az Abtv. 31. § (1) bekezdése szerint, ha alkotmányjogi panasz vagy bírói kezdeményezés alapján az alkalmazott jogszabály vagy a jogszabályi rendelkezés Alaptörvénnyel való összhangjáról az Alkotmánybíróság már döntött, ugyanazon jogszabályra, illetve jogszabályi rendelkezésre és ugyanazon Alaptörvényben biztosított jogra, valamint azonos alkotmányos összefüggésre – ha a körülmények alapvetően nem változtak meg – nincs helye alaptörvény-ellenesség megállapítására irányuló alkotmányjogi panaszoknak.
- [21] Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az Abh.-ben elbírált ügy lényegi tényállási elemei azonosak, vagyis az indítványozó mindkét esetben előbb az EJEB-hez fordult kérelemmel, illetve kártalanítási kérelmét elkésztés miatt utasította el a hazai bíróság. Az Alkotmánybíróság az Abh.-ben ugyanakkor a Bv. tv. 10/A. § (4) bekezdés első két mondatának, illetve a Bv. tv. 436. § (11) bekezdés első mondatának az Alaptörvénnyel fennálló összhangját vizsgálta. Jelen esetben azonban az indítvány a Bv. tv. 436. § (10) bekezdés *b)* pont kivételt tartalmazó rendelkezésére irányul. Ennek következtében a *res iudicata* esete nem állapítható meg.
- [22] 3. Az Abtv. 29. §-a alapján az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának további feltétele, hogy az a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenességet vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést vessen fel. E két feltétel alternatív jellegű, így az egyik fennállása önmagában megalapozza az Alkotmánybíróság érdemi eljárását {3/2013. (II. 14.) AB határozat, Indokolás [30]; 34/2013. (XI. 22.) AB határozat, Indokolás [18]}. A feltételek meglétének vizsgálata az Alkotmánybíróság mérlegelési jogkörébe tartozik.
- [23] Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az alkotmányjogi panaszban a visszaható hatályú jogalkotás és a visszaható hatályú jogalkalmazás tilalmával összefüggésben állított alapjogi sérelem felveti az ügyben folytatott bírósági eljárásban alkalmazott jogszabály alaptörvény-ellenességét, egyúttal a bírói döntést is érdemben befolyásolhatta, ezért az Alaptörvénnyel való összhang érdemi vizsgálata indokolt.
- [24] A fentiek alapján az Alkotmánybíróság a panaszt – az Ügyrend 31. § (6) bekezdését alkalmazva, önálló befogadási eljárás mellőzésével – érdemben bírálta el.

IV.

- [25] A kérelem részben megalapozott.
- [26] 1. Az indítványozó az Abtv. 26. § (1) bekezdés alapján a Bv. tv. 436. § (10) bekezdés *b)* pont kivételt tartalmazó fordulata tekintetében a visszamenőleges hatályú jogalkotás tilalmának a megsértését állította.
- [27] A Bv. tv. 436. § (10) bekezdés szerint a „10/A. § szerinti kártalanítási igény benyújtására az az elítélt és egyéb jogcímen fogvatartott is jogosult, [...] *b)* aki az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatt az EJEB-hez nyújtott be kérelmet, ha a kérelmet az EJEB a módosítás hatálybalépésének napjáig nyilvántartásba vette, kivéve, ha a fogvatartott az EJEB-hez címzett kérelmét 2015. június 10. napját követően nyújtotta be és a kérelem benyújtásakor a jogsértés megszűnésétől számítottan több mint hat hónap telt el”.
- [28] Az indítványozó az Alkotmánybíróság határozatait idézve [pl. Abh., 10/2018. (VII. 18.) AB határozat] maga is utal arra, hogy a visszaható hatályú jogalkotás tilalmának megsértéséhez nemcsak az szükséges, hogy a törvényhely visszamenőleg állapítson meg kötelezettségeket, hanem az is, hogy a jogszabály az érintettekre nézve hátrányos legyen. Az indítványozó jelen esetben ezt a hátrányt az EJEB-hez benyújtott kérelmével összevetve a támadott jogszabályi rendelkezésben rögzített hat hónapos benyújtási határidő jogvesztő jellegében jelölte meg.
- [29] Az Alkotmánybíróság utal következetes gyakorlatára, amely szerint az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében foglalt jogállamiság klauzulából olvasható ki a jogbiztonság követelménye. E követelmény az Alkotmánybíróság felfogása szerint azt jelenti, hogy a jogrendszer egészének, részterületeinek, valamint egyes szabályainak világosnak, egyértelműnek, hatásukat tekintve kiszámíthatónak, továbbá a norma címzettjei számára előre láthatónak kell lennie és a jogalkalmazás során felismerhető normatartalmat kell hordoznia {38/2012. (XI. 14.) AB határozat, Indokolás [84]; 3106/2013. (V. 17.) AB határozat, Indokolás [8]}. A jogi normák előreláthatósága és kiszámítható működésének követelménye felöleli a visszamenőleges hatályú jogi szabályozás korlátozott és ki-

vételes lehetőségét. Vagyis jogszabály a kihirdetését megelőző időre nem állapíthat meg kötelezettséget és nem nyilváníthat valamely magatartást jogellenessé. Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint „[k]övetkező az alkotmánybírói gyakorlat a tekintetben, hogy valamely jogszabály nem csupán akkor minősülhet az említett tilalomba ütközőnek, ha a hatálybalépés nem visszamenőlegesen történt ugyan, de a jogszabály rendelkezéseit – erre irányuló kifejezett rendelkezés szerint – a jogszabály hatályba lépése előtt létrejött jogviszonyokra is alkalmazni kell” {3208/2013. (XI. 18.) AB határozat, Indokolás [58]}. Ugyanakkor a jogbiztonságból fakadó visszaható hatályú jogalkotás tilalma nem feltétlen és kizárólag a jogalanyok helyzetét elnehezítő (*ad maiem partem*) jogalkotásra irányadó {16/2014. (V. 22.) AB határozat, Indokolás [32]}.

- [30] A Bv. tv. 436. § (10) bekezdés *b*) pontja a Módtv. hatályba lépése – vagyis 2017. január 1-je előtti időszakra – állapít meg feltételeket, így valóban visszaható hatályú rendelkezéseket tartalmaz. Az erre vonatkozó alkotmányos teszt alapján azonban az Alkotmánybíróságnak azt is vizsgálnia kell, hogy ezek a rendelkezések hátrányosak-e az elítéltekre nézve.
- [31] Az indítványozó azt tartotta hátránynak, hogy az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények megszűnésétől számított hat hónapos igénybejelentési határidő elmulasztása következtében az elítélt elveszti jogosultságát a kártalanítási igény benyújtására. Ezzel álláspontja szerint a jogalkotó ezen jogvesztő határidő megjelölésével visszamenőlegesen hátrányosabb helyzetbe hozza azokat, akik az EJEH-hez már benyújtották kérelmüket és azt az EJEH nyilvántartásba vette.
- [32] Az Alkotmánybíróság megvizsgálta, hogy a Bv. tv. 436. § (10) bekezdés *b*) pontjában foglalt rendelkezés folytán az elítéltek és köztük az indítványozó hátrányosabb helyzetbe kerülhetett-e az EJEH eljárásához képest azáltal, hogy a kártalanítási igény benyújtására a jogalkotó az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények megszűnésétől számított hat hónapos jogvesztő határidőt írt elő a hazai jogorvoslati eljárásban. Ennek érdekében áttekintette az EJEH eljárásának ezen részét.
- [33] Az EJEH a *Varga és mások kontra Magyarország* ítélet [(14097/12., 45135/12., 73712/12., 34001/13., 44055/13. és 64586/13.), 2015. március 10-én közzétett és 2015. június 10-én végleges ítélet] rendelkező részének 9. pontjában előírta, hogy Magyarországnak jogorvoslatokat kell bevezetnie a börtönök túlszűfoltóságának a megszüntetése érdekében. Ennek az ún. *pilot judgment* eljárásban hozott ítéletnek a következtében a már benyújtott, függőben lévő ilyen tárgyú kérelmeket az EJEH elbírálta és nem követelte meg ezekben az új, hazai jogorvoslat kimerítését (lásd: hivatkozott ítélet 115–116. bekezdés). Az EJEH ítélet véglegessé válása, vagyis 2015. június 10. után benyújtott kérelmekről azonban a jogalkotónak rendelkeznie kellett. A Bv. tv. támadott rendelkezése szerint az EJEH által 2015. június 10-ét követően benyújtott és az EJEH által nyilvántartásba vett kérelmeket a hazai jogorvoslati eljárásban újra elő kellett terjeszteni.
- [34] Az EJEH eljárása szerint, amennyiben a kérelmező az EJEH-hez fordul, akkor kérelmét először nyilvántartásba veszik (lásd: *Rules of Court* 62. oldal, *Practice Directions, Written Pleadings, I. Filing of Pleadings*). A nyilvántartásba vétel vagy iktatás annak hivatalos igazolására szolgál, hogy a kérelem megérkezett az EJEH-hez. Ezt követi a befogadhatóság vizsgálata, amely a kérelem érdemi vizsgálatra alkalmasságáról (*admissibility*) szóló állásfoglalást tartalmazza. A befogadható (vagy elfogadható) kérelemnek eleget kell tennie – többek között – az Emberi Jogok Európai Egyezménye (a továbbiakban: EJEH) 35. cikk 1. bekezdésében foglalt feltételnek, amely szerint „[a]z ügyet csak akkor lehet a Bíróság elé terjeszteni, ha az összes hazai jogorvoslati lehetőséget már kimerítették a nemzetközi jog általánosan elismert szabályainak megfelelően, és pedig attól az időponttól számított hat hónapon belül, amikor a hazai végleges határozatot meghozták”. Az EJEH ennek a jogvesztő határidőnek az elmulasztása esetén a kérelmet érdemi vizsgálat nélkül elutasítja.
- [35] A *Varga és mások kontra Magyarország* ítéletben az EJEH rögzítette a kérelem elfogadhatósága körében, hogy mivel álláspontja szerint a létező magyar jogorvoslatok nem hatékonyak, ezért azokat nem kell kimeríteni és a hat hónapos jogvesztő határidő a sérelmes körülmények megszűnésének időpontjától kezdődik. [Vö. pl. hivatkozott ítélet 48. bekezdés: „Amennyiben a kérelmező fogvatartására a 3. cikkben foglalt követelmények megsértésével került sor, a legértékesebb az a jogorvoslati lehetőség, amelyik képes a kérelmezőt érintő jogsértés, embertelen vagy megalázó bánásmód megszüntetésére. Amikor azonban a kérelmező már elhagyta azt az intézetet, ahol a nem megfelelő körülményeknek volt kitéve, jogosulttá válik kártérítésre a már elszenvedett sérelemért (lásd *Sergey Babushkin v. Russia*, no. 5993/08, § 40, 28 November 2013).”]
- [36] Az Alkotmánybíróság mindezek alapján azt a következtetést vonta le, hogy az EJEH által megkövetelt hazai jogorvoslati szabályai ugyanazokat a feltételeket biztosítják a benyújtott kérelmek befogadhatósági határideje szempontjából, mint azt az EJEH az ilyen típusú ügyekben előírta, vagyis ebben a tekintetben a visszamenőlegesen alkalmazandó kivétel (sérelemes körülmények megszűnéséről számított 6 hónap) nem tekinthető hátrányosabbnak.

- [37] Az Alkotmánybíróság mindezek alapján megállapította, hogy a Bv. tv. 436. § (10) bekezdés *b)* pontjának kivétel tartalmazó része nem alaptörvény-ellenes, ezért az Abtv. 26. cikk (1) bekezdés alapján benyújtott alkotmányjogi panaszt elutasítja.
- [38] Az Alkotmánybíróság utal arra, hogy a börtönzsúfoltság miatti kártalanítási eljárással összefüggő visszaélések megszüntetése érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2020. évi CL. törvény 2021. január 1-jei hatállyal módosította a Bv. tv.-nek az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények (a továbbiakban: sérelmes körülmények) miatti kártalanítási eljárásra vonatkozó szabályait. A módosítás azonban az indítványozó által támadott rendelkezést, vagyis a Bv. tv. 436. § (10) bekezdését változatlanul hagyta, így az Abtv. 26. § (1) bekezdése szerinti indítványi elem elbírálása tekintetében a jogszabály-módosítás érdemi változást nem okozott.
- [39] 2. Az indítványozó az Abtv. 27. § (1) bekezdés szerinti indítványában a B) cikk (1) bekezdésére alapozva azt állítja, hogy a bíróságok megszegték a visszaható hatályú jogalkalmazás tilalmát azáltal, hogy elkésettség címén érdemi vizsgálat nélkül elutasították a 2009. december 31. és 2015. május 3. közötti időszakra vonatkozó kérelmét. Álláspontja szerint a bírósági ítélet indokolása alapján olyan feltételnek kellett volna megfelelnie, amelyet az adott időszakban még nem ismerhetett.
- [40] Az Alkotmánybíróság korábbi határozataiban már megállapította, hogy alaptörvény-ellenesség nemcsak visszaható hatályú jogalkotással, hanem a jogszabály visszamenőleges alkalmazásával összefüggésben is felvethető, ha a jogviszony vagy a jogvita létrejöttékor még nem létező – vagy nem hatályos – előírás alapján bírálnak el egy ügyet {3051/2016. (III. 22.) AB határozat, Indokolás [16]; 3314/2017. (XI. 30.) AB határozat, Indokolás [32]}.
- [41] Jelen ügyben az elsőfokú bíróság megállapította, hogy 2015. május 4. és 2015. szeptember 28. között 128 napon keresztül a 3 négyzetmétert meghaladó mozgástér biztosítva volt az indítványozó részére, így átmenetileg ugyan, de az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények megszűntek. Az elsőfokú bíróság rögzítette azt is, hogy az indítványozó 2015. június 10-ét követően 2016. március 3-án nyújtotta be kérelmét az EJEB-hez, amelyet 2016. március 14-én 13760/16. számon nyilvántartásba vettek. A jogsértés megszűnése és az EJEB-hez címzett kérelem benyújtása között több mint 6 hónap telt el, így a 2009. december 31. és 2015. május 3. közötti időtartamra vonatkozó kérelmi részt az elsőfokú bíróság érdemi vizsgálat nélkül elutasította a Bv. tv. 436. § (10) bekezdés *b)* pontjában előírt törvényi feltétel teljesülésének hiánya miatt (elsőfokú végzés, 3. oldal utolsó, két bekezdés). A másodfokú bíróság az elsőfokú döntést helybenhagyta azzal, hogy „helyes az az elsőbírői rendelkezés, hogy a jogsértés 2015. május 4. napján történt megszűnése miatt az ezen időpont előtti fogvatartással kapcsolatos sérelmek érdemben nem vizsgálhatók” (másodfokú végzés, 2. oldal, 3. bekezdés).
- [42] Az alkotmányjogi panasz elbírálásának idején hatályban volt szabályozás áttekintésével az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a Mód. tv. által bevezetett és hatályba lépett kártalanítási jogorvoslat egyik feltétele, hogy a kérelmet csak 2017. január 1-jét követően lehet az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények (a továbbiakban: sérelmes körülmények) megszűnésétől számított hat hónapon belül lehetett előterjeszteni. A sérelmes körülmények megszűnésének minősült az is, ha azok harminc napnál hosszabb ideig már nem álltak fenn. A jogorvoslat másik fontos feltétele volt, hogy az elítéltnak panasszal kellett élnie a fogvatartása idején, ha a sérelmes körülmények harminc napnál hosszabb ideig tartottak, illetve a panaszt meg kellett ismételnie, ha ezek a körülmények három hónapig vagy annál hosszabb ideig fennálltak.
- [43] A Módtv. azonban nemcsak ezeket az általános szabályokat határozta meg, hanem egyidejűleg a Bv. tv.-hez új, átmeneti rendelkezéseket is fűzött. A Bv. tv. 436. § (10) bekezdésben olyan elítéltekre is kiterjesztette a jogorvoslatot, akiknek a sérelmes fogvatartási körülményei nem 2017. január 1. után, hanem már azt megelőzően megszűntek, illetve 2017. január 1. előtt nyilvántartásba vett igényt érvényesítettek az EJEB-nél. Ezen elítéltek esetében a kártalanítás benyújtásának feltételei az általános szabályokhoz képest eltérően alakultak. A Bv. tv. 436. § (10) bekezdés rögzíti, hogy noha 2017. január 1. előtt a sérelmes körülmények egy éven belül már megszűntek, illetve az elítélt az EJEB-nél már nyújtott be kérelmet – a *b)* pontban foglalt kivétellel – a hat hónapos jogvesztő kártalanítási igényérvényesítési határidő csak 2017. január 1-jén kezdődött. A másik lényeges különbség, hogy a fogvatartás időtartama alatti panaszbenyújtási kötelezettséget nem kellett alkalmazni ezekben az esetekben. (Az Alkotmánybíróság megjegyzi, hogy a támadott bírósági határozatok meghozatalakor az Bv. tv. 144/B. §-ában rögzített panasz benyújtásának kötelezettsége még fennállt, amelyet azonban a börtöntúlzsúfoltság miatti kártalanítási eljárással összefüggő visszaélések megszüntetése érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2020. évi CL. törvény hatályon kívül helyezett.)

- [44] Az Alkotmánybíróság a 3295/2018. (X. 1.) AB határozatában már részletesen kifejtette, hogy miért minősül visszaható hatályúnak, vagyis alaptörvény-ellenesnek a Bv. tv. 436. § (10) bekezdésében foglalt átmeneti rendelkezések alkalmazása a Bv. tv. 10/A. § (4) és (6) bekezdéseiben foglalt általános feltételekkel abban az esetben, ha a Bv. tv. 436. § (11) bekezdésében foglalt speciális hatályba léptető rendelkezés figyelmen kívül marad (Indokolás [25]–[32]).
- [45] Erre is figyelemmel jelen ügyben az Alkotmánybíróság azt állapította meg, hogy az elsőfokú bíróság nem vette figyelembe a Bv. tv. 436. § (10) bekezdésben foglaltaknak a (11) bekezdésben rögzített hatályba léptető szabályait és csak az általános rendelkezéseket alkalmazta. Ennek következtében a sérelmes körülmények megszűnésének időpontját és így a jogvesztő határidő kezdetét 2017. január 1. helyett – visszamenőlegesen – 2015. május 4-ében állapította meg. Ebben az időpontban azonban a kártalanítási jogorvoslat szabályai még nem voltak hatályban, így annak feltételei sem voltak számon kérhetők.
- [46] Az Alkotmánybíróság 3154/2019. (VII. 3.) AB határozatában kifejtette, hogy amennyiben az eljáró bíróság a vizsgált időszakban még nem létező jogszabályi kötelezettség megkövetelésével, azaz az elbírált időszakban még nem hatályos jogszabály alkalmazásával dönt a kérelmező számára hátrányosan a kártalanítási igényről, abban az esetben ezzel a jogértelmezéssel megsérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében garantált visszaható hatályú jogalkalmazás tilalmát (Indokolás [37]–[39]).
- [47] 3. A fentiekre tekintettel az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a Fővárosi Törvényszék Büntetés-végrehajtási Csoportja 3.Bv.6175/2018/8. számú és a Fővárosi Törvényszék 31.Bpkf.10.895/2019/2. számú, az alkotmányjogi panaszban megsemmisíteni kért végzéseikben az eljáró bíróságok az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésének sérelmét eredményező visszaható hatályú jogalkalmazást valósítottak meg. Ennek alapján – mivel a visszaható hatályú jogalkalmazás alapvetően az elsőfokú végzésben foglalt érvelésen alapul – az Alkotmánybíróság mindkét végzést megsemmisítette.
- [48] Tekintettel arra, hogy az Alkotmánybíróság az ügyben az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésének a sérelmét megállapította – állandó gyakorlatának megfelelően – a támadott bírói döntések alkotmányosságát az Alaptörvény további, sérülni vélt rendelkezésével [így az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés] összefüggésben nem vizsgálta.

Budapest, 2021. február 16.

Dr. Juhász Imre s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Czine Ágnes
előadó alkotmánybíró helyett

Dr. Juhász Imre s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Horváth Attila
alkotmánybíró helyett

Dr. Juhász Imre s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Juhász Miklós
alkotmánybíró helyett

Dr. Juhász Imre s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Sulyok Tamás
alkotmánybíró helyett

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/653/2020.

